

Nr 49.

Ankom till riksdagens kansli den 9 maj 1919 kl. 7 f. m.

*Utlåtande, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag
angående Helgeandsholmens slutliga ordnande.*

I en till bankoutskottet ställd, den 24 april 1919 dagtecknad skrivelse hava fullmäktige i riksgäldskontoret hemställt, att utskottet ville föreslå riksdagen besluta att uppdraga åt fullmäktige att i överensstämmelse med de grunder, varom i fullmäktiges skrivelse närmare förmäles, låta utreda frågan om Helgeandsholmens slutliga ordnande samt för detta ändamål ställa till fullmäktiges förfogande ett förslagsanslag av 15,000 kronor att utgå av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus.

Fullmäktiges framställning är av följande lydelse:

»På hemställan av statsutskottet uppdrog riksdagen år 1906 åt fullmäktige i riksgäldskontoret att för begränsning av platsen framför riksdagshuset låta mot Norrbro uppföra en barriär av sten med erforderliga öppningar för trafiken. Sedan detta arbete utförts under sommaren 1907, framhöllo fullmäktige i skrivelse till statsutskottet vid 1908 års riksdag, att den sålunda uppförda barriären icke kunde anses vara fullständigt avslutad, i det att, för att densamma skulle kunna göra sig fullt gällande och verka estetiskt tilltalande, oundgängligen torde fordras, att lämpliga prydnader uppsattes å de i densamma ingående fyra stenpelarna eller piedestalerna. För att erhålla förslag till sådana prydnader hade fullmäktige vänt sig till riksdagshusets arkitekt Aron Johansson, vilken i enlighet med fullmäktiges uppdrag från olika konstnärer anskaffat alternativa förslag till nämnda pelares dekorerings antingen med urnor eller med statyer. Fullmäktige förklarade, att enligt deras mening statyer ägde företräde framför urnor och uttalade såsom sin åsikt, att genom uppsättandet av vackra statyer i brons å dessa pelare barriärens utseende skulle i hög grad vinna och denna anordning verksamt bidra till förskönande av platsen framför riksdagshuset. På grund härav hemställde fullmäktige

*Fullmäktige
i riksgäldskontoret.*

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 8 saml. 34 häft. (Nr 49).

om anvisande av ett belopp av högst 40,000 kronor för ifrågavarande ändamål. En av fullmäktige var emellertid skiljaktig från beslutet och uttalade den meningen, att frågan om stenpelarnas dekorerings borde avgöras i sammanhang med frågan om pryddandet av platsen framför riksdagshuset.

Fullmäktiges framställning tillstyrktes av statsutskottet. Båda kamrarna avslogo emellertid densamma. I de debatter, som föregingo beslutet, uttalades bland annat, att ärendet befunde sig i ett outrett skick samt att ordnandet av riksdagshusplatsen borde ske i ett sammanhang efter en enhetlig plan.

Frågan har nu upptagits av förste arkivaren i riksarkivet, filosofie doktor L. M. Bååth och arkitekten Aron Johansson. Doktor Bååth har i en den 29 sistlidne januari till fullmäktige ingiven skrivelse¹⁾ efter en längre motivering föreslagit, att frågan om Helgeandsholmens konstnärliga ordnande i ett planmässigt sammanhang måtte anförtros åt en kommitté av konstnärer och representanter för riksdagen, vilken nämnd borde vara så sammansatt, att de resultat, vartill den byggnadshistoriska forskningen numera kommit, kunde läggas till grund för den slutliga planens uppgörande. Arkitekten Johansson har utarbetat och till fullmäktige ingivit skisserat förslag till ordnande av riksdagshusplatsen.

Sedan fullmäktige hos kungl. byggnadsstyrelsen anhållit om yttrande över det av doktor Bååth framlagda förslaget, hava fullmäktige den 11 i denna månad från styrelsen mottagit sådant yttrande²⁾. Vid yttrandets avgivande har styrelsen, enligt vad fullmäktige inhämtat, haft kännedom om arkitekten Johanssons ovan omnämnda förslag.

Enligt fullmäktiges mening bör den föreliggande frågan om Helgeandsholmens slutliga ordnande icke längre undanskjutas. Då med hänsyn till platsens läge och monumentala karaktär frågans lösning kräver en omsorgsfull och allsidig utredning, synes det fullmäktige lämpligast, att, såsom byggnadsstyrelsen föreslagit, en nämnd tillsättes med uppdrag att verkställa en sådan utredning och för detta ändamål anordna en allmän pristävling bland svenska arkitekter. Program för tävlingen bör givetvis utarbetas genom nämndens försorg.

Vad beträffar nämndens tillsättande, synes lämpligen kunna uppdragas åt fullmäktige att ombesörja detta. Förslagsvis skulle nämnden bestå av sju personer, nämligen två representanter för riksdagen, utsedda av fullmäktige i samråd med kamrarnas talmän, två representanter, som fullmäktige utse inom sig, två representanter för de arkitektoniska och konstnärliga intressena, utsedda av byggnadsstyrelsen, samt en representant för Stockholms stad, utsedd av stadsfullmäktige. Beträffande pristävlingen hava fullmäktige tänkt sig utfästandet av tre pris å exempelvis 5,000, 3,000 och 1,500 kronor. För detta ändamål skulle sålunda erfordras omkring 10,000 kronor. Härjämte måste nämnden disponera nödigt belopp såsom ersättning för biträde vid utarbetandet av program, ifrågakommande ersättning till nämndens ledamöter, arvode åt sekreterare m. m. Sistnämnda utgifter synas kunna begränsas till omkring 5,000 kronor. Inalles skulle sålunda krävas omkring 15,000 kronor. Då det givetvis ej är möjligt att noggrant beräkna kostnaderna, torde emellertid det anslag, som kan komma att beviljas, bära givas karaktären av förslagsanslag; och bör anslaget utgå av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus.»

¹⁾ Aterfinnes i bilaga 1.

²⁾ » » » 2.

Utskottet delar fullmäktiges mening därom, att den föreliggande frågan om Helgeandsholmens slutliga ordnande icke längre bör undanskjutas och har icke heller något att erinra mot att i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag en särskild nämnd tillsättes med uppdrag att verkställa erforderlig utredning i ärendet och för detta ändamål anordna en allmän pristävlan bland svenska arkitekter. Vad beträffar denna nämnd och dess tillsättande, anser utskottet, att den bör bestå av nio personer. Av dessa torde fyra böra representera riksdagen samt utses av fullmäktige i samråd med kamrarnas talmän. Någon av dessa representanter torde lämpligen böra utses bland fullmäktige. Vidare torde Stockholms stad böra företrädas av två representanter, valda av Stockholms stadsfullmäktige. Slutligen synes böra anförtros åt byggnadsstyrelsen att utse övriga tre ledamöter i nämnden för att representera de arkitektoniska och konstnärliga intressena, varvid tillfälle bör beredas intresserade föreningar och sammanslutningar att inkomma med förslag.

Kostnaden har av fullmäktige beräknats till omkring 15,000 kronor, och torde för ändamålet ett förslagsanslag å nämnda belopp böra anvisas att utgå från förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må
dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret
att i överensstämmelse med vad här ovan angivits låta
utreda frågan om Helgeandsholmens slutliga ordnande,
dels ock bemyndiga fullmäktige att av förslags-
anslaget till riksdags- och revisionskostnader samt
kostnader för riksdagens hus för ändamålet använda
ett belopp av förslagsvis 15,000 kronor.

Stockholm den 9 maj 1919.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren: herrar *Hedenstierna, Wickman, Roos, Enhörning, Hedenström* och *Modig* samt

av andra kammaren: herrar *Kristensson, Gustafsson* i Örebro, *Bogren, Jonsson* i Gumboda, *Edbom, Borggren, Lindvall* och *Bäcklund*.

Bil. 1.

Fil. Dr. L. M. BÄTHS yttrande.

Bland de arbeten, som ännu återstå, innan Helgeandsholmen blivit mera slutgiltigt ordnad på ett konstnärligt sätt, är det tvenne, som närmast påkalla uppmärksamhet. Det ena är uppförandet av den länge planerade stenbron i Drottninggatulinjen, vartill ritning föreligger i huvudsaklig överensstämmelse med den gamla Norrbros monumentala arkitektur. Helgeandsholmens stadsbild skulle vinna oerhört i estetiskt värde, om en sådan bro byggdes och så snart som möjligt finge ersätta den fruktansvärt fula järnbron, som hänger över strömmen. Det andra av de nämnda avslutningsarbetena är jämförelsevis litet, men estetiskt sett icke mindre viktigt, och torde böra skyndsammast utföras så mycket hellre, som det knappt är ett halvgjort arbete. Jag åsyftar uppställandet av konstverk på de fyra tomma piedestalerne å stenbarriären utmed Norrbropassagen. Det är på ett förslag i denna fråga, som jag härmed vördsamt tillåter mig fästa herrar riksgäldsfullmäktiges synnerliga uppmärksamhet.

Riksdagen uppdrog 1906 åt riksgäldsfullmäktige, som efter riksdagshuskommitténs upplösning äga att draga försorg om riksbyggnadernas underhåll och behandla uppkommande byggnadsfrågor på Helgeandsholmen, att mot Norrbro begränsa platsen framför riksdagshusets huvudfarad medels en barriär av sten. Detta arbete utfördes 1907 för en kostnad av 24,022 kronor och 50 öre. Denna barriär avdelas i mitten av fyra kraftiga stenpelare eller piedestaler i rät linje utmed Norrbro, på vilka sedermera konstverk skulle uppställas. Beslutet om uppförandet av denna stenbarriär förestavades ingalunda av någon konstnärlig förutsättning hos riksdagen; huvudsaken var att i fall av behov kunna avstänga riksdagshusplatsen från Norrbros stora trafikled. Icke desto mindre har man även inom riksdagen uttalat missnöje över barriären, sedan den väl uppsatts, utan att man dock ännu vet, vad man skall ställa på de tomma piedestalerne.

I skrivelse den 30 januari 1908 till statsutskottet framhöllo riksgäldsfullmäktige, att barriären ifråga icke kunde »göra sig fullt gällande och verka estetiskt tilltalande» utan prydnader å piedestalerne. Genom riksbyggnadernas arkitekt Aron Johansson anskaffades från olika konstnärer förslag till dekoration antingen med urnor eller statyer, de senare föreställande i allegoriska figurer vetenskap, konst (och litteratur) handel och sjöfart samt industri och jordbruk. Fullmäktige valde statyförslaget och hemställde om anskaffandet av fyra statyer i brons för en kostnad av 40,000 kronor, varvid en reservant var av skiljaktig mening. Han ansåg nämligen, att dekoreringsen av stenpelarna borde ske i sammanhang med pryndandet av hela platsen framför riksdagshuset. Om man nu beslöte sig för dessa statyer, och det sedermera bleve fråga om att pryda platsen med något monumentalt konstverk såsom en fontän eller staty, skulle man bli ställd inför valet att antingen oppoffra den konstnärliga helhetsverkan eller borttaga statyerna, varigenom den på

den nedlagda kostnaden bleve alldeles förspilld. Men fullmäktige ansago dock, att statyerna icke kunde hindra ordnandet av platsen i dess helhet.

Framställningen tillstyrktes av statsutskottet och förelades riksdagen till avgörande. Det visade sig dock, att reservantens åsikt om nödvändigheten av riksdagshusplatsens ordnande efter viss plan och i ett sammanhang hade riksdagen för sig. Vid debatten i de båda kamrarna den 1 april 1908 framhölls, att hela ärendet befann sig i ett outrett skick, då det icke tagits hänsyn till, i vad mån stenbarriärens prydnade med konstverk utgjorde en del av en fullständig plan för ordnandet av riksdagshusplatsen. Då det gällde att konstnärligt pryda en av de förnämsta och mest imponerande arkitekturplatser i vårt land, hade man försummat att uppgöra en bestämd plan, och man äventyrade därför den estetiska enhetligheten, ifall man bestämde sig för en mindre fråga och därigenom bunde sig vid utförandet av en större. Och denna större fråga tänkte man sig vanligen i en monumental anläggning i form av staty eller fontän inne på riksdagshusplatsen. Även däri ansågs förslaget vara outrett, att de projekterade allegoriska statyerna vore mindre lyckligt skisserade och för övrigt alltför banala och obegripliga för allmänheten.

Den förhoppningen uttalades emellertid, att en verklig plan för hela riksdagshusplatsens konstnärliga ordnande snart nog skulle kunna uppgöras, och att en sådan plan skulle bland konstnärerna komma att omfattas med levande intresse. Som direktiv för lösningen av detta problem uttalades den önskan, att statyer av historiskt betydande personligheter skulle väljas i stället för allegoriska sinnebilder. Så yttrade greve Douglas bland annat: »Sådana statyer skulle här försvara sin plats, och därmed skulle början vara gjord till vad jag för min del länge önskat, att nämligen statyer av framstående svenske män, fältherrar, statsmän och vetenskapsmän, måtte komma att få pryda huvudstadens gator och torg. I den riktningen böra dessa fyra figurer uttänkas och framställas i samband med en fullständig plan för hela riksdagsplatsens ordnande. Att någon tid skulle förgå, under vilken dessa pelare finge kvarstå såsom ett slags frågetecken, är en sak, som enligt min uppfattning är av mycket ringa betydelse; huvudsaken är, att man får hit någonting, som är värdigt och för huvudstaden prydnade.» Inom riksdagen uttalades även den önskan, att en särskild konstnärsnämnd finge taga hela frågan om hand.

Ett årtionde har sedan dess gått utan att frågan hunnit närmare sin lösning. Det var icke på grund av sparsamhetsskäl, som riksdagen förkastade förslaget till statyer ä stenbarriären, tvärtom var intresset livligt för ett nytt och bättre förslag. Men genom det sålunda givna uppslaget hade frågan om riksdagshusplatsens planmässiga ordnande i ett sammanhang upptagits i hela dess vidd som kombinerad konstnärlig och historisk fråga. Intresset har tydligen icke räckt till för denna mångsidiga behandling av problemet om den konstnärliga gestaltningen av Helgeandsholmens öppna delar. Härvidlag är det icke tillräckligt med att utvälja vissa historiska personer för statydekorationen vid Norrbro eller att äga konstnärssinne för det estetiskt verksamma. Uppgiften bör lösas företrädesvis med hänsyn till den traditionella svenska klassicism som uppkommit i Stockholms slott och på denna strängt historiska trakt har sin obestriddiga hemortsrätt. Det är med andra ord *stadsbilden* i dess arkitekturhistoriska karaktär, som först och sist bestämmer det planmässiga ordnandet av Helgeandsholmens öppna partier framför slottet.

Utgår man från denna synpunkt, bör först och främst iakttagas, att riksdagshusplatsen icke endast är en öppen plats framför riksdagshuset, utan att den har en vida större och centralare uppgift. Den utgör jämte Norrbroområdet en öppen *förplats* till Stockholms slott. Denna plats har visserligen inkräktats västerifrån av den väldiga riksbyggnadskomplexen och det var just denna olägenhet, som väsentligen ledde oppositionen mot riksbyggnadens förläggande till Helgeandsholmen. Men det oaktat har riksdagshusplatsen just den stora öppenhet, som gör den beroende av slottet, icke av riksdagshuset, och det är alltså med bestämmande hänsyn till slottet som Helgeandsholmens östra del bör ordnas. I mitt av statsmedel understödda arbete »Helgeandsholmen och Norrström» har jag skildrat de olika förslag till Helgeandsholmens arkitektoniska ordnande framför slottet, som uppgjordes redan av Nikodemus Tessin d. y. och sedan fortsattes efter hans principer och i hans anda särskilt av Adelerantz och Palmstedt för att i våra dagar komma till det nuvarande resultatet. I denna arkitekturhistoriska utveckling på Helgeandsholmen hava i regel samma ledande grundsatser gjort sig gällande, emedan slottets klassicistiska stil varit och fortfarande är så överväldigande, att det trots senare tiders brist på klassisk bildning varit omöjligt att bortse från slottets krav på anpassning efter dess nordfasads mäktiga norisontallinje. Genom sin slottsskapelse har alltså Tessin i tvenne sekler visserligen kunnat vidmakthålla sin fordran på en klassicistisk stadsbild framför slottet, vilken numera framträder genom klassicismen i riksdagshuset och vid Gustaf Adolfstorg.

Men slottsbyggnaden har icke kunnat säga mer, än vad den själv fordrar, och det torde icke vara många bland våra arkitekter och övriga konstnärer, som äga erforderlig kännedom om, hur deras föregångare i äldre tider sökt förverkliga de estetiska krav, som slottet uppställer. Den nuvarande stadsbilden framför slottet är till sin grundtanke riktig, men har icke konsekvent genomförts. Utan att känna den historiska lagbundenhet, som faktiskt föreligger, torde man icke heller kunna komma till konstnärlig och historisk konsekvens, när den speciella frågan om riksdagshusplatsens ordnande skall upptagas.

Historiskt och arkitektoniskt sett är det oriktigt att tala om »riksdagshusplatsen», den borde snarare kallas »slottsplatsen», varav den förra blott är en mindre del. Slottsplatsen omfattar även Gustaf Adolfstorg; det är hela den väldiga vyn härifrån mot slottet, som sammanfaller med slottsplatsen. Genom denna slottsplats går Norrbro rakt fram på slottets huvudaxel; bron är liksom ryggraden i denna utomordentliga stadsbild. Denna egendomlighet har städse varit föremål för svenska arkitekters särskilda intresse. Redan Tessin föreslog i det stora projektet 1713 — Helgeandsholmens arkitektoniska grundlag — att den stora stallgården, som motsvarar riksdagshusplatsen, skulle mot Norrbro avgränsas medelst en låg mur, under det att den östra sidan av Norrbro med en halvrundel nedanför motsvarande nuvarande Strömparterren, skulle vara fri. Därigenom kom perspektivet på slottets huvudaxel att liksom begränsas av den västra murlinjen och sålunda fördjupas. Denna tessinska betoning av slottets huvudaxel, som redan den vertikalt mot slottsfasadens horisontallinje gående Norrbro medför, skärptes i ännu högre grad i de av Adelerantz och Palmstedt uppgjorda projekt till jämförelsevis höga monumentala längor å *ömse* sidor om Norrbro, av vilka slutligen endast den östra skulle utföras.

Denna strävan efter fördjupning av perspektivet å en monumentalbyggnads huvudaxel tillhör för övrigt den klassicistiska byggnadskonstens yttre anlägg-

ningar. Helgeandsholmens byggnadshistoria har ännu flera exempel än de nyssnämnda på, huru man bäst trodde sig finna denna fördjupning. Utan att här söka avgöra, vilket av de många förslag till denna frågas lösning bäst tillgodoser den estetiska smakens fordringar — jag får härvid hänvisa till mitt ovannämnda arbete om Helgeandsholmen — torde så mycket vara visst, att tanken på uppställande av statyer å de fyra piedestalerna är fullt överensstämmande med den klassicism, som man har rätt att fordra framför Stockholms slott. Barriären verkar med sina tomma piedestaler visserligen flack och ytlig, men dessa äro dock tillräckligt höga för att redan nu vid en blick på slottsportalen från en plats något väster om Gustaf Adolfsstatyn giva en säker föreställning om den fördjupning av perspektivet på slottets huvudaxel, som måste inträda, sedan statyer uppställts. Det torde därvid framgå, att statyerna böra vara så höga, som piedestalerna medgiva, alltså helst stående figurer, och att dekoreringsmedel låga allegoriska statyer eller urnor knappast torde kunna bilda en tillräckligt verksam avslutningslinje mot väster. Huruvida de fyra statyerna skulle dubblas genom ytterligare mitt emot placerade statyer åt Strömparterrbarriären till, må här lämnas därhän. Jag nöjer mig med att hänvisa till det klassiska bromönstret, den med statyer å ömse sidor dekorerade Aeliusbron, vertikalt inställd mot San Angelos borg i Rom.

I detta sammanhang torde riktigheten av den anmärkning tillbakavisas, som velat göra gällande, att planen för stenbarriären vore mindre lyckad. Anläggningen med insvängda flyglar tillhör den klassicistiska anläggningen och har sin motsvarighet redan i de båda halvrunda flyglarna å västra slottsgården. Stenbarriären påminner för övrigt om en på just samma ställe uppförd paviljongarkitektur i fransk 1700-tals klassicism, vilken anläggning nedrevs i början av 1800-talet (jfr. Helgeandsholmen II, s. 25).

Stenbarriären har således både historisk och estetisk giltighet av den betydelse, att den redan nu och på förhand kan göra anspråk på att bestämma den plan för Helgeandsholmens ordnande i ett sammanhang, som riksdagen anser vara önskvärd. Men greppet på detta konstnärliga problem har utan tvivel blivit oriktigt. Man har glömt, att konstverk på Helgeandsholmen icke betingas av sig själva — utan av stadsbilden och man har ännu mindre insett, att denna stadsbild bestämmas övervägande, för att icke säga uteslutande, av slottet. Man har gått ut från den föreställningen, att ett kvantitativt större konstverk bestämmer, huru de små konstverken skola bli, under det att rätta förhållandet tvärtom är det, att den av slottet dominerade stadsbilden avgör, om även det större konstverket överhuvudtaget skall komma till. Denna fråga saknar icke heller sin historiska belysning. Så föreslog Adelcrantz 1791 en staty av Gustav III å en halvrundel öster om Norrbropassagen dels ensam, dels med en fontän mitt emot och väster om nämnda passage.

Beträffande frågan om det slags statyer, som skulle uppställas å stenpelarna, torde den allmänna meningen säkerligen med förkärlek omfatta den inom riksdagen uttalade önskan, att det borde bli statyer av historiska personer. Jag har i mitt arbete (II, s. 270) föreslagit statyer av Klas Fleming, Nikodemus Tessin d. y., Karl Fredrik Adelcrantz och Erik Palmstedt, vilkas drag äro kända från förträffliga målningar och skulpturer.

Detta förslag torde först och främst ur lokalhistorisk synpunkt ha alla skäl för sig. Det är mer än märkvärdigt, att Stockholms första och kanske största överståthållare, den frejdade sjöhjälten Klas Fleming, ännu saknar sin staty i huvud-

staden. Han genomdrev i stor stil den väldiga gatureglering i Stockholm, som ännu väsentligen består, och han gav därvid Helgeandsholmen den stadsplan, som delvis bestod ända till riksbyggnadernas uppförande. Han utvalde åt sig en tomt på Helgeandsholmen och byggde där ett stålgt renässanspalats till traktens försköning. Han var därjämte ståthållare på Stockholms slott och har en betydande plats även i slottets historia. Icke mindre märkvärdigt är, att själva Tessin likaledes saknar sin staty, och var skall denna stå, om icke just framför hans egen slottsskapelse och på Helgeandsholmen. Den stadsplan på Helgeandsholmen, som Fleming genomförde, ändrade Tessin efter en ny tids krav på ett genialiskt sätt, och det är denna stadsplan, som nu föreligger, ehuru icke alltid konsekvent genomförd. Av Tessins efterföljare är Adelcrantz den snillrikaste, det stora lysande svenska kulturnamnet från frihetstiden och den gustavianska tiden. Det var han, som byggde det gamla operahuset, som skapade vår Norrbro och genom flera förslag sökte lösa Helgeandsholmens svåra byggnadsfrågor. Adelcrantz fullbordade väsentligen den inre dekoreringen av Stockholms slott, i vars byggnadshistoria han vid sidan av Taravel spelar den kanske största rollen efter Tessin. Var är platsen för en staty av Adelcrantz om icke just på Helgeandsholmen och framför slottet, där han presterat så mycket av sina snillegåvor? — Det fjärde namnet Erik Palmstedt är kanske till följd av forskningens försummelse mindre känt för vårt folk. Han var emellertid icke endast arkitekten, som så intimt samarbetade med Adelcrantz, att det kan vara svårt att avgöra, vilken av dem båda den största äran tillkommer för de många projekten till Helgeandsholmens försköning. Han var dessutom det praktiska snillet, som byggde Norrbro och övervann dess stora tekniska svårigheter. Han var ingalunda endast Adelcrantz' medarbetare, utan tvärtom en självständig konstnär, den store representanten vid sidan om Desprez för den nygrekiska klassicismen. Det var Palmstedt, som uppgjorde åt Gustaf III stora projekt till en värdig klassicistisk miljö åt slottet ej blott på Helgeandsholmen, utan även vid slottsbacken. Det var han, som byggde det ståtliga Bondeska palatset vid Norrström å nuvarande Rosenbad och som anordnade den nuvarande fasaden å f. d. arvfurstens palats vid Gustaf Adolfs torg. Var skall hans staty stå, om icke just på den fjärde stenpelaren å barriären vid Norrbro?

Men dessa personer äro ej blott lokalhistoriskt hänvisade till Helgeandsholmen som den stora slottsplatsen. Inom svensk odling representera de på denna plats en konsthistorisk utveckling. De äro väl förtjänta av att deras minnen inpräglas ytterligare i folkmedvetandet. Den del av svensk odling, som tillhör politiken, har flitigt representerats genom statyer av våra kungar och statsmän. Det kan vara på tiden, att vårt folks rikedom på det kulturella området också får sina sinnebilder. Det av mig framlagda förslaget torde vara ägnat att på ett bildande och uppfostrande sätt väcka det allmänna intresset för det historiskt giltiga i den förnämsta stadsbild, som den svenska konsten genom sekler skapat just genom de personligheter, vilkas statyer borde resas i den miljö varest de verkat. Fasthåller man vid denna synpunkt och söker realisera en viss historisk *tankegång* i valet av statyer, så torde det vara svårt att här göra ett annat urval med bibehållen konsekvens och sammanhang.

Den invändning som skulle kunna göras mot mitt förslag, vore, att det icke tillgodoser tanken på politiska personligheter inom den svenska folkrepresentationens historia. En barriär framför riksdagshusplatsen borde ju dekoreras med statyer av

parlamentariker. Louis De Geer vore väl självskriven, men det måste då förut-sättas, att valet av de tre andra politikerna sker systematiskt i syfte att väcka vår eftertanke om en *politisk utveckling* liksom jag i mitt förslag sökt symbolisera en lokalhistorisk och byggnadshistorisk genesis i norrströmstraktens och slottets, ja hela Sveriges, historia. Att ersätta t. ex. Palmstedt med Louis De Geer, men behålla de övriga av mig föreslagna personligheterna, vore en kompromiss mellan de båda tankegångarna, som saknar konsekvens. Antingen det ena eller det andra.

Med anledning av vad jag nu anfört får jag vördsamt hemställa, att herrar fullmäktige ville vidtaga nödiga åtgärder för att få den gamla statyfrågan omsider avgjord. De tomma piedestalerna böra icke längre få stå som fattigdomsbevis för svensk kultur, därför att vi icke ännu veta, vad vi skola ställa på dem. Jag till-låter mig vördsamt föreslå som en lämplig utväg, att frågan om Helgeandsholmens konstnärliga ordnande i ett planmässigt sammanhang anförtros åt en kommitté av konstnärer och av representanter för riksdagen, vilken nämnd borde vara så sam-mansatt, att de resultat, vartill den byggnadshistoriska forskningen numera kom-mit, kunde läggas till grund för den slutliga planens uppgörande. Det torde icke vara omöjligt, att ett slutligt förslag skulle kunna framläggas redan för 1920 års riksdag.

Bil. 2.

Byggnadsstyrelsens yttrande.

I skrivelse den 6 nästlidne februari haven I anhållit om byggnadsstyrelsens yttrande rörande av arkivarien L. M. Bååth hos fullmäktige gjord hemställan, om att fullmäktige ville vidtaga nödiga åtgärder för att få frågan om Helgeandshol-mens konstnärliga ordnande i ett planmässigt sammanhang omsider avgjord.

Arkivarien Bååth föreslår, att frågan anförtros åt en kommitté av konst-närer och av representanter för riksdagen, så sammansatt, att den senare tidens byggnadshistoriska forskning därvid blir representerad.

Arkivarien Bååth har härvid upptagit en tanke, som redan gjort sig gällande och blev avgörande för 1908 års riksdagsbeslut i fråga om ett då väckt förslag, att uppsätta statyer av bemärkta män på de fyra piedestalerna å barriären fram-för riksdagshuset.

Riksdagen synes endast åsyftat ordnandet av platsen framför riksdagshuset. Arkivarien Bååth utvidgar frågan att omfatta hela Helgeandsholmens konstnärliga ordnande i ett planmässigt sammanhang.

Byggnadsstyrelsen håller före, att den nu återuppväckta frågan måste givas denna senare omfattning om man vill vinna någon fullt tillfredsställande plan för ordnandet av platsen framför riksdagshuset. Denna plats sammanhänger nämligen så intimt med Norrbro ur stadsplanesynpunkt, att en eventuell ändring av den ena anläggningen måhända kan påfordra jämkning även av den andra.

Norrbroanläggningen är att betrakta som en förplats till kungl. Slottet och måste arkitektoniskt ordnas med huvudsaklig hänsyn till denna monumentalbyggnad; platsen framför riksdagshuset domineras åter av detta senare. Dessa båda byggnader stå ännu hårt, kallt och oförmedlade emot varandra, liksom Norrbroanläggningen emot riksdagshusplatsen. Det lider intet tvivel om, att man genom ett lämpligt ordnande av riksdagshusplatsen och Norrbro med Strömparterren skall kunna arkitektoniskt tillfredsställande utjämna den ofördelaktiga estetiska spänningen emellan de mäktiga byggnaderna.

Byggnadsstyrelsen får därför, i anslutning till arkivarien Bååths förslag, förorda tillsättande av en nämnd med uppdrag att utreda frågan om ordnandet av riksdagshusplatsen och Norrbro med Strömparterren. Då denna fråga, även inskränkt till endast riksdagshusplatsen, är en stadsplanefråga, torde i denna nämnd Stockholms stad böra vara representerad.

Byggnadsstyrelsen tillåter sig slutligen påpeka önskvärdheten av, att denna nämnds utredning måtte basera sig på resultatet av allmän pristävlan bland svenska arkitekter.